

Res nam boš manjkal, Matija!

akademik prof. dr. Matija Horvat, dr. med.

Toliko stvari je ostalo neizrečenih ...

V sredo bi se zagotovo slišala, komentirala polfinala lige prvakov, aktualno situacijo v Sloveniji, pa še kakšno rekla o Kliničnem centru ...

Z razdalje, s svojimi izkušnjami, intelektualno poštenostjo in modrostjo si vedno videl celoten gozd in ne le posameznih dreves. In to vsako leto bolj celovito. Tolikokrat si mi koristno svetoval, neodvisno potrdil, kar sem nekje v sebi vedel, in me razbremenil, ko si rekel: »Marko, ne skrbi, nič ne bo iz tega ...« Dobro si vedel, da so principi človeškega ravnanja in človeške slabosti v zgodovini vedno enake, le igralci se menjajo.

Tistega Tininega klica v soboto zjutraj ne bom pozabil. Sprva sploh nisem dojel, kar mi je povedala in jo zato čez slabo uro poklical nazaj. Potem novici nisem verjel in zato več ur nikogar obvestil. Prejšnji dan sva še govorila. Spraševal si me, kaj bi dal bolnici namesto Plavixa. Ko sem ti predlagal drugo zdravilo, si seveda hotel vedeti, zakaj bi bilo to boljše. Tisti tvoj znani »zakaj«, ki je vedno odražal neustavljivo željo po razumevanju mehanizmov, tisti »zakaj«, ki je mene kot zdravnika naredil takšnega, kot sem. Nisi blefiral, preprosto si rekel: »Veš, ne poznam več vseh teh novih zdravil in doktrin ...« Potem so seveda prišle na vrsto kolesarske teme in povedal si mi, da te čaka aktivno popoldne. Da sedaj končno srčni vzpodbujevalec deluje tako, da ti omogoča kolesarske ture, o katerih jaz s svojo telesno

zmogljivostjo lahko le sanjam. Velikokrat si mi povedal, da sodobna tehnologija kljub napredku ne more nadomestiti genialnosti sinusnega vozla. Seveda si preslišal, ko sem ti vztrajno ponavljal, da je tudi staranje fiziološki proces, ki zmanjšuje telesno zmogljivost. A pri tem nisem imel prav nobenega upanja, da bi te prepričal, kar sem dobro vedel. Rad si živel polno, življenju vzel, kar ti je nudilo, a vedno za vse prevzel tudi polno odgovornost. Bal si se odvisnosti od drugih, nepokretnosti, demence ... Ključen ti je bil stik z naravo, iz katere si črpal navdih in razmišljanje. Pred kratkim si mi rekel, da veliko problemov sodobne družbe izvira iz dejstva, da se je človek odtujil naravi. Res je tako. Tudi skozi zdravniške oči vidim, kako mora star in hudo bolan človek na »zadnjo pot« na prepolno urgenco in potem prepogosto še na respirator v intenzivno enoto. Namesto da bi mirno zaspal doma v krogu najbližjih. Kraljevska smrt, ki si si jo želel in jo doživel, je namreč dana le izbrancem. A Matija, mnogo prezgodaj je prišla. Toliko bi se lahko še pogovarjala in se skupaj pristrčno nasmejala. Toliko je še ostalo modrosti življenja in medicine, ki mi jih nisi predal. Tako mi ostane le, da jih črпам iz preteklosti in iz let, ko sem imel veliko srečo, da sem bil tvoj sopotnik.

Spominjam se, kdaj sem te prvič videl. Bilo je, mislim da leta 1978, ko sem prišel na državno smučarsko prvenstvo mladincev v Zagreb. Bil je petek zvečer, v Zagrebu marčevska odjuga in vsi smo se spraševali, ali je na Slemenu sploh še kaj snega. Po večerji smo skupaj s trenerji malo posedeli in nekaj miz stran si v družbi in v oblaku ci-

garetnega dima sedel ti. Povedali so mi, da gre za izjemnega zdravnika, ki je bil tudi v Ameriki in sedaj v Kliničnem centru zdravi najbolj bolne. Z občudovanjem sem te od daleč opazoval, še posebej zato, ker sem že tedaj vedel, da bom šel na medicino. No, tistega državnega prvenstva seveda ni bilo, saj je bilo naslednje jutro od starta do prvih slalomskih vrat, kljub nasprotnemu zagotavljanju organizatorjev, kopno ... A sedem let kasneje, ko me je študentska Prešernova naloga pripeljala v Center za intenzivno interno medicino (CIIM) sva se končno osebno spoznala. Takrat si naju oba s prijateljem Matjažem tudi povabil, da prideva k tebi v dežurstvo. Malo si popravljaj, kar sva napisala, a resnično doživetje je bilo, ko sva s teboj lahko šla k sprejetemu bolniku. Opazovala ter občudovala sva tvoje analitično razmišljanje in ukrepe, ki so sledili. Verjetno si me ravno takrat usmeril v CIIM tako, da sem leta 1987 postal tvoj mladi raziskovalec ali, kot ste nas starejši pristrčno imenovali, »kučni ljubimac«. Še pred kratkim sva se smejala, ko sem ti pravil, kako je bilo, preden si me vzel v službo. Pokojni Bojan je imel nalogo, da me izpraša, kako kaj moja izvenštudijska dejavnost v raznih mladinskih in študentskih organizacijah ... Nič pametnega nisem imel na zalogi in na koncu mi je bilo hudo, da zaradi tega morda ne bom dobil tako zelene službe. V resnici pa je bil to tvoj test in moj adut, saj nikoli nisi maral politikantstva v stroki in na lastnem oddelku. Skupaj z Dušanom sva tako kmalu s polnimi pljuči zadihala kot novopečena cimovca. Vsak dan si me kaj novega naučil, občudoval sem tvojo intuicijo, neskončno iskanje pravih informacij, logično povezovanje dejstev in končno popolno rekonstrukcijo dogodkov, ki so bolnika pripeljali na naš oddelek. Prej nisi odnehal in od nas mladih nikoli nisi sprejel, da se nekaj pač ne da izvedeti ali pridobiti. To te je pogosto neznansko razburilo in naučil si nas, da je delo zdravnika marsikdaj podobno delu detektiva. Pri diagnozah si pogosto vztrajal na tem, kar se je vsem nam zdelo nemogoče ali celo noro, a se je na koncu izkazalo za pravilno. A daleč od tega, da bi ti bolnik predstavljal le raziskovalni izziv. V vsakem bolniku si vedno in predvsem videl človeka, ki potrebuje našo

pomoč za ponovno ozdravitev ali v primeru brezupnega stanja, človeka vredno smrt. Ko je šlo za bolnika, si se brez zadržkov skregal tudi z različnimi konziliarnimi zdravniki in s tem marsikomu rešil življenje. Tisti bolnik z endokarditisom na prvi postelji v sobi 3 konec osemdesetih let ... Na naše prošnje so bili kirurgi imuni, potem si nastopil ti, trdo, a argumentirano in brez umika, niti za milimeter ne. In bolnik je bil končno operiran ter namesto v gotovo smrt čez dobra 2 tedna odkorakal iz bolnišnice. Vedno si nas učil tudi pravilne komunikacije s svojci. Vsak dan, laiku razumljivo, brez detajlov, ki so pomembni le za nas, vedno konsistentno in človeško. Vedno upoštevati ter prenesti vedenje, ki je rezultat stresa, ki ga doživljajo najbližji. Stvari, ki jih nikoli ne bo v knjigah, preda ti jih lahko le srčen zdravnik in izjemen strokovnjak obenem.

Pri svojem delu si vedno uporabljal, kar si se naučil pri svojem vhnskem mentorju dr. Ganzu v Cedars Sinai Medical Center v Los Angelesu. Vedno si trdil, da pravi napredek slovenski medicini lahko prinesejo le mladi zdravniki, ki dalj časa resnično delajo v vrhunski inštituciji. »Tako vidiš dobre in kar je še pomembnejše, tudi slabe stvari,« si mi dejal, »in potem seveda preneseš v Slovenijo le tisto najboljše. Le nekajdnevno ali nekajtedensko obiskovanje tujih institucij in mednarodnih kongresov slovenske medicine ne bo izboljšalo«. Tako si, kljub nasprotovanju marsikaterega kolega, ki je menil, da »mladi morajo predvsem delati doma«, tudi meni omogočil in vzel na svoja pleča skoraj 4 leta mojega dela v ZDA. Moj iskreni »hvala« je izrazito preskromna beseda za vse to.

V stroki si vedno videl daleč naprej in sodobniki te pogosto niso dohajali. Pogosto so sicer poželi svoje trenutne »pirove« zmage, čas pa je dokazal, da si imel prav ti. Konec osemdesetih let se tako dobro spomnim uvedbe ehokardiografije v CIIM. Praktično vsi v Kliničnem centru so bili proti. Nekateri so dokazovali, da stvar ni »cost-effective«, nekateri menili, da je to preveč zapleteno in da se tega cimovci nikoli ne morejo naučiti ... Ti pa si s pomočjo donatorjev kupil sodoben ehokardiografski aparat in naju z Dušanom poslal na učenje v takratno vojno bolnico, ker druge možnosti pač ni bilo.

No, kmalu smo bili eden prvih intenzivnih oddelkov v svetovnem merilu, ki smo imeli možnost takojšnje ehokardiografije ob bolniški postelji. Živo se spomnim tudi sestanka o zdravljenju srčnega infarkta s perkutano koronarno intervencijo (PCI) namesto trombolize konec osemdesetih let. Ja, na ta sestanek z velikimi šefi kardiologije in kardiovaskularne kirurgije si vzel tudi mene, mladega raziskovalca. Kljub temu, da sem bil na sestanku seveda tiho kot miš, je prav ta sestanek v meni spodbudil razmišljanje v pravi smeri. Občudoval sem tvojo vzrajnost, ki je temeljila na železni patofiziološki logiki, ki ji ni bilo moč ugovarjati. A nisi uspel. Da ni randomiziranih raziskav, da gre za eksperimentalno metodo, da to »pa res ni to« ... so bili argumenti večine, ki seveda ni imela tvojega pogleda v prihodost. Šele 10 let kasneje smo storili natakto to, kar si ti takrat predlagal in s »Slovensko mrežo za akutni srčni infarkt« zmanjšali bolnišnično umrljivost za velikih, absolutnih 10 %.

Potem so prišla devetdeseta leta in čas moje »strokovne pubertete«. V marsičem se nisva strinjala, se pogosto prepirala ... imela različne poglede tako na posameznega bolnika kot tudi na koncept razvoja intenzivne medicine. To ni bilo lahko obdobje za nikogar od naju in prav lahko bi se zgodilo, da bi se strokovno za vedno razšla. A namesto tega sva spet našla skupno pot, pri čemer si pokazal neverjetne in povsem človeške odlike. Kljub temu, da si bil vrhunska strokovna avtoriteta, jaz pa le mlad specialist, si znal odpuščati in brez sramu priznal tudi tiste redke stvari, ko si se motil. Morda si sam v sebi, kljub najinim nasprotjem, vedno verjel v mene in mi dal čas, da do določenih spoznanj pridem sam? Vendar ko gledam nazaj, vidim, da je najin odnos prav v tem obdobju, ko sva znala in zmogla preko nasprotij brez zamer in grenkobe, popolnoma dozorel. Kot sončni dan, ki je najlepši in najbolj jasen po hudi nevihti.

Kmalu je nato prišel čas, ko si moji generaciji zaupal svojo bogato strokovno dediščino. Prepričevali smo te, da podaljšaš in ostaneš še naprej predstojnik CIIM. »Saj bomo mi delali vso birokracijo, le da nam ti štitiš hrbet, sicer nas bodo povozili ... Če že ne to, pa ostani vsaj kot svetnik, saj imaš za to vse možnosti ...« Ne, ocenil si, da smo odrasli, da je prišel naš čas in da nam zaupaš. Ko o tem razmišljam, se spomnim na to, kar nam o svojem prvem dežurstvu večkrat pove Simona: »Prišli so prazniki in profesor me je poklical ter rekel, da dovolj znam in bom prvič dežurna. Ampak, profesor ... Ne, Simona, tudi pravega jadranga se človek resnično nauči v močnem vetru in ne v sapici ... « Tako je samostojno zaplula tudi naša generacija. Odgovornosti, ki smo jo prevzeli, se seveda dolgo nismo zavedali. Vendar smo vseeno CIIM uspešno popeljali preko 30-letnice do lanske 40-letnice. A ti si bil vedno nekje z nami. Kot angel varuh. Vedno smo te bili veseli, če si prišel na dopoldansko kavo, posebej veseli, ko si prihajal na cimovske piknike in zabave. Iz učitelja in šefa si se prelevil v našega prijatelja in svetovalca. Kako drugače kot preštevilni upokojeni predstojniki, ki oddidejo brez pravega slovesa od sodelavcev in že od naslednjega dne po upokojitvi nikoli več ne pridejo na oddelek, kjer so pustili svoje življenje. Ali pa tisti, ki brez ciljno in vsem v nadlogo še naprej begajo po Kliničnem centru.

Matija, vem, da tole moje pisanje marsikomu ne bo všeč, saj ni klasičen nekrolog. A vem, da bi tebi bilo in samo to je pomembno. Tebi je šlo vedno le za vsebino in ne za formo, za odkritost in poštenost ter ne za lažno prijaznost in zahrbtnost. Kako privilegiran sem, da ti lahko pišem takole neposredno, brez pomembnih letnic, tvojih izobraževanj in suhoparnih opisov dosežkov v tvoji karieri ... Številni hvaležni bolniki, svojci in mi, tvoji učenci, je največja dediščina, ki si lahko človek in zdravnik želi.

Res nam boš manjkal, Matija!

Marko Noč